

УДК 331.024.349.2І. М. МИЦЕНКО^{1*}, Т. В. РЕШИТЬКО^{2*}

^{1*} д.е.н., професор, завідувач каф. «Міжнародні економічні відносини», Центральнотураїнський національний технічний університет, просп. Університетський, 8, 25000, Кропивницький, Україна, тел.(050) 607-54-59, ел. пошта mignarodnaekonomika@gmail.com:

^{2*} к.е.н., доцент каф. «Міжнародні економічні відносини», Центральнотураїнський національний технічний університет, просп. Університетський, 8, 25000, Кропивницький, Україна, тел.(050) 984-07-92, ел. пошта reshetkotv1959@gmail.com

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Мета. Робота присвячена розробці пропозицій щодо законодавчого та нормативного врегулювання питань соціального захисту осіб в особистих селянських господарствах. **Методика.** Для досягнення поставленої мети вирішено такі основні завдання: досліджено основні причини, що призвели до виникнення особистих селянських господарств; проаналізовано основні тенденції їх розвитку і трансформації; показано особливості зайнятості та соціального захисту працюючого в них населення; розкрито проблеми, з якими стикаються особи, що працюють в ОСГ; вказано на необхідність законодавчого врегулювання статусу їх зайнятості та вдосконалення соціального захисту; вивчено і проаналізовано зарубіжний досвід щодо соціального захисту дрібних сільськогосподарських товаровиробників; наголошено на необхідності застосування такого позитивного досвіду при розробці заходів щодо вдосконалення соціального захисту осіб, які працюють в особистих селянських господарствах України. **Результати.** За результатами дослідження підготовлені пропозиції щодо покращення соціального захисту членів та найманих працівників ОСГ. **Наукова новизна.** Автори запропонували та обґрунтували пропозиції щодо покращення соціального захисту членів та найманих працівників ОСГ. **Практична значимість.** Підготовлені пропозиції дадуть можливість врегулювати питання соціального захисту членів ОСГ, а головне – суттєво збільшити надходження коштів до Пенсійного фонду України.

Ключові слова: соціальний захист; особисті селянські господарства; зарубіжний досвід із соціального страхування

Постановка проблеми

У процесі аграрних перетворень та кризових явищ все яскравіше вимальовується феномен дрібного селянського господарства, здатного навіть в екстремальних економічних умовах виконувати найскладніші соціально-економічні завдання. В Україні нині функціонує більше 5 млн. різних за величиною та характером діяльності особистих селянських господарств (ОСГ).

Не маючи змоги працевлаштуватися у великих аграрних підприємствах, які оптимізують структуру і постійно скорочують чисельність своїх працівників, значна частина сільського населення шукає інші форми зайнятості, а саме – створює нові суб'єкти дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва – особисті селянські господарства.

ОСГ відіграють значну роль у вирішенні складних соціальних проблем українського села: створенні мережі додаткових робочих місць

та покращенні зайнятості сільського населення, пом'якшенні міграційних процесів, підвищенні рівня життя тощо. Але більшість селян, зайнятих в ОСГ не здійснюють внесків до Пенсійного фонду України та інших фондів соціального страхування. В майбутньому, для них це може стати значною соціальною проблемою, пов'язаною з пенсійним забезпеченням у старості.

Зарубіжний досвід засвідчує, що існує чимало способів диференційованого підходу до визначення ставок соціальних внесків залежно від розмірів та характеру діяльності господарств, державної допомоги дрібним селянським господарствам. Запровадження позитивного досвіду країн світу з питань соціального захисту дрібних сільськогосподарських товаровиробників в Україні, допоможе у вирішенні проблем зайнятості та соціального захисту населення в особистих селянських господарствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам дослідження діяльності особистих селянських господарств присвячено чимало праць вітчизняних науковців. Особливо вагомим є внесок М. Й. Маліка, В. Я. Месель - Веселяка, О. М. Могильного, О. М. Онищенко, І. В. Прокопи та інших авторів.

Дослідження вчених у зазначеній сфері показують, що, забезпечуючи зайнятість та доходи громадян, особисті селянські господарства фактично створюють неформальний сектор сільської економіки, що здійснює нині функції, які поки що не здатні виконувати ні офіційна економіка України, шляхом надання підходящої роботи та гідної зарплати, ні система соціального захисту громадян.

Разом з тим, соціальна якість зайнятості у неформальному секторі сільської економіки надзвичайно низька, оскільки не відповідає нормам трудового законодавства. Вона неспроможна забезпечити повноцінну реалізацію права людини на працю та не надає жодних соціальних гарантій.

Розв'язання питання зайнятості та соціального захисту сільського населення, працюючого в особистих селянських господарствах, дозволить наповнити бюджет країни та зняти соціальну напругу на селі, тому потребує подальшого вивчення і дослідження. Гострота та багатоаспектність цієї проблеми зумовлюють складність її розв'язання. Адже більшість питань, які при цьому потрібно вирішувати, є наскільки новими та незвичайними на сучасному етапі розвитку суспільства, що в багатьох випадках підходить до їх розв'язання ще тільки окреслюються. Все це зумовлює актуальність і своєчасність даного дослідження.

Постановка завдання

Метою статі є дослідження проблем зайнятості і соціального захисту членів і найманих працівників ОСГ та пошук шляхів їх вирішення з урахуванням зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу

Діяльність вітчизняних особистих селянських господарств регулюється Конституцією України, Земельним і Цивільним Кодексами України, Законами України «Про особисте селянське господарство» [3], «Про зайнятість населення» [1] та іншими нормативно – правовими актами, що визначають правові,

організаційні, економічні і соціальні засади їх господарювання.

Сільські господарства населення відіграють вагомий роль у вирішенні соціальних проблем села. За різними оцінками у цьому секторі господарювання нині зайнято майже 3 млн. осіб, у той час як у сільськогосподарських підприємствах – лише 554,5 тис. осіб [6, С. 135]. Саме ОСГ стали важливим компенсатором зайнятості сільського населення України в умовах важких соціально-економічних потрясінь.

Значна частина селянських господарств постійно збільшує обсяги свого виробництва та трансформуються у потужні суб'єкти одноосібного (сімейного) господарювання підприємницького типу, набуваючи статус самостійних форм господарювання. Кількість землі, що перебуває в їх розпорядженні, постійно зростає. Щорічно ОСГ виробляють 43-45 % валової сільськогосподарської продукції України. Наприклад, у 2017 році її частка у виробництві продукції рослинництва складала 39,5 %, а продукції тваринництва – 54,2 % [12, С. 298]. На сучасному етапі розвитку українського села, дрібні селянські господарства відіграють значну роль у забезпеченні країни продовольством.

Ці дрібнотоварні суб'єкти господарювання відзначаються надзвичайною пристосованістю до умов економічної кризи. ОСГ є формою ведення сільськогосподарського виробництва, яка базується на використанні особистої праці власника та членів його сім'ї. Нині ОСГ стали для значної частини сільського населення основним способом покращення свого добробуту, подолання ризику бідності. Адже багато сільських сімей отримують доходи від особистого господарства значно вищі, ніж рівень оплати праці у сільськогосподарському підприємстві. Для деяких соціальних груп (пенсіонерів, молодих матерів з дітьми, безробітних) ведення особистого господарства стало основним видом діяльності.

Проте у своїй діяльності ОСГ зазнають значних труднощів. В цих господарствах переважає тяжка ручна праця, не вирішеними залишаються питання збуту виробленої сільськогосподарської продукції, відсутні механізми, які б реально діяли і забезпечували безпосередній доступ дрібних селянських господарств до внутрішнього і європейського агропродовольчих ринків, що особливо актуально в умовах, коли Україна прагне стати членом Європейського Союзу.

На жаль, Закон України «Про особисте селянське господарство» не вирішує питання щодо визначення статусу зайнятості та соціального захисту членів та найманих працівників цих господарств. Проблемними для членів ОСГ залишаються питання обліку стажу роботи, належного пенсійного забезпечення, соціального страхування та інших видів соціального захисту. Недостатня юридична урегульованість діяльності таких господарств, статусу зайнятих в них осіб, відсутність належної державної підтримки, спричиняють значні труднощі для працюючих в них селян, призводять до існування «тіньового» ринку праці. Працюючі в таких господарствах особи, фактично «випадають» із сфери цивілізованих соціально-трудових відносин і норм [10].

Тінізація доходів та виплата працівникам заробітної плати «в конвертах», зумовлені бажанням селян одержувати більші доходи «сьогодні» та низькою зацікавленістю і недовірою громадян до державних програм соціального захисту, особливо молоді, через те, що вони передбачають низький рівень соціальних виплат в майбутньому, призводить до:

- зменшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів;
- скорочення надходжень до загальнодержавних соціальних страхових фондів (пенсійного, на випадок безробіття, інших);
- зниження рівня соціальної захищеності працівників, тому що через заниження розмірів майбутніх пенсій, скорочуються розміри соціальних гарантій;
- зростання соціальної напруги на селі;
- формування в частини населення соціальної зневіри та відторгнення тощо.

За законодавством України, особи, зайняті в ОСГ, можуть брати участь у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні на добровільних засадах. Платниками, які мають право на добровільну сплату єдиного внеску, є: члени особистого селянського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (на пенсійне, на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності). Проте як показує досвід, умови участі селян у добровільному соціальному страхуванні є непростими. Розмір мінімальної заробітної плати у 2018 році складає 3723 грн. [4], з 1 січня 2018 року мінімальна ставка єдиного соціального внеску для члена ОСГ складає 22 % [2]. Отже при мініма-

льній зарплаті 3723 грн., щомісячні внески одного застрахованого члена ОСГ мають становити 819,06 грн., а якщо цю суму помножити на 12 місяців, то за рік селянинові потрібно заплатити 9828,72 грн., що досить проблематично для більшості сільського населення.

Для більш повного розуміння і узагальнення причин, що спонукають селян, які працюють в ОСГ не оформляти свої соціально-трудові відносини офіційно, нами проведено соціологічне опитування серед голів особистих селянських господарств та інших самозайнятих осіб щодо їх діяльності у с. Кетрисанівка Бобринецького району Кіровоградської області. Опитано 19 респондентів. З них 63,2 % працювали протягом року не за наймом, 36,8 % – за наймом.

У складі опитаних 16 осіб (84,2 %) мали власну земельну частку (пай), обробляли її самостійно – 12 осіб (75 %). Інші 25 % респондентів здавали свої земельні частки в оренду. Додатково земельні ділянки односельців орендували 15,8 % опитаних осіб. Окрім того, у 12 обстежуваних домогосподарствах члени сім'ї мали власну земельну частку (пай).

Серед осіб, що самостійно обробляли власні земельні паї, лише 5 осіб (31,25 %) офіційно зареєстрували свою діяльність згідно чинного законодавства, інші (68,75 %) – працювали без офіційної реєстрації.

На запитання «Яким чином Ви здійснюєте оплату податків чи відрахування до соціальних фондів?» відповіді респондентів розподілились у такій послідовності:

- складала декларацію про доходи – 8 осіб (42,1 %);
- сплачували єдиний податок – 4 особи (21,1 %);
- сплачували єдиний соціальний внесок – 7 осіб (36,8 %).

Результати проведеного нами соціологічного опитування свідчать, що серед опитаних голів особистих селянських господарств та інших самозайнятих селян сформувалися певні спільні погляди на проблему легалізації зайнятості працюючих в цих господарствах. Найбільш загальними причинами, що спонукають селян працювати без офіційного оформлення соціально-трудових відносин, виявлено: надмірно високі податки – 63,2 % опитаних, недосконала державна політика щодо малого підприємництва – 21,1 %, корумпованість влади та її чиновників – 5,3 % і

довготривале оформлення документів на створення власної справи – 5,3 % респондентів [5].

Щоб розібратися у колі цих та інших проблем та визначити шляхи їх подолання, на наш погляд, слід дослідити та використати позитивний зарубіжний досвід щодо соціального захисту сільського населення в аграрній сфері.

Системи соціального захисту і забезпечення населення існують більш ніж у 170 країнах світу. Кожна система специфічна, відповідає рівню економічного, соціального розвитку, історичного досвіду й традицій конкретної країни, відповідальності роботодавців, суспільства в цілому за добробут громадян, які потрапляють у складні умови.

Найбільш поширеними видами соціального страхування є: пенсійне, медичне, страхування від безробіття, нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Основою існуючої зарубіжної практики соціального забезпечення в сільському господарстві є страхування фермерів та самозайнятих осіб. Самозайняті індивідуально сплачують за себе страхові внески. Проте в деяких країнах (Австрія, Греція, Польща, Фінляндія, Франція тощо) фермерів та членів їх сімей виділяють в окрему категорію, до якої застосовуються спеціальні схеми сплати податків. Так фермери сплачують страхові внески за зниженими ставками, а деякі країни на державному рівні надають малозабезпеченим фермерам субсидії для сплати внесків [7].

Аналіз зарубіжного досвіду адміністрування єдиного внеску на соціальне страхування показав, що найбільш ефективною є система, за якої всі функції, не пов'язані із збиранням внесків, покладаються на єдину установу, а збирання й розподіл внесків здійснюють податкові органи.

В зарубіжних країнах для протидії діяльності в неформальному секторі сільської економіки застосовуються комплекс заходів, що стосуються як економічної, так і соціальної сфери: оподаткування, соціальне забезпечення, регулювання трудової діяльності, дотримання трудового законодавства, регулювання підприємницької діяльності тощо.

Зокрема, державна політика Польщі, направлена на розвиток аграрної сфери, охоплює низку заходів щодо підтримки суб'єктів виробництва сільськогосподарської продукції. Польські селяни практично звільнені від оподаткування. Вони не сплачують встановлений державою податок на дохід (19 % доходів фізичних осіб), а замість нього сплачують спеціальний

сільськогосподарський податок – еквівалентний 300...1000 грн. на рік.

Особливу увагу привертає система соціального страхування власників і членів селянських господарств Польщі, що представлена Касою сільськогосподарського соціального страхування (KRUS). Вона відокремлена від загальної системи соціального страхування селян, і функціонує на підставі Закону «Про соціальне страхування членів селянських господарств» від 20. 12. 1990 р. (із змінами і доповненнями від 2008 р. № 50 п. 291).

KRUS підпорядковується Міністерству сільськогосподарства і розвитку села та входить до складу найбільших міжнародних об'єднань, зокрема, Міжнародної асоціації соціального забезпечення (з 1992 р.), до якої належать заклади соціального забезпечення майже 130 країн, та до Міжнародної асоціації сільськогосподарських виробників медицини і сільської охорони здоров'я [9; 11].

KRUS здійснює страхування власників і членів селянських господарств на випадок тимчасової втрати працездатності та пенсійне страхування і виплати відповідних допомог і пенсій.

Бюджет KRUS формується за рахунок внесків застрахованих осіб, цільових нарахувань із різних джерел та дотацій з державного бюджету. Внески платять власники селянських господарств з площею понад 1 умовний гектар за всіх застрахованих членів господарства. Щомісячний розмір внеску на пенсійне забезпечення для одного застрахованого невеликий і складає 10 % мінімальної пенсії.

Страхові внески диференційовані і залежать від розміру селянського господарства та чи займається селянин несільськогосподарською діяльністю. Так, власник господарства площею до 50 га, зайнятий лише виробництвом сільськогосподарської продукції, щомісячно сплачує за себе і за кожного застрахованого в його господарстві працівника основний внесок, що дорівнює 83 злотих (майже 207 грн). Якщо ж площа господарства більша 50 га, крім основного внеску він сплачує додатковий внесок (лише за себе): при площі 50,1...100 га – 100 злотих, 100,1...150 га – 199 злотих, 150,0...300 га – 299 злотих, понад 300 га – 399 злотих.

Власники та члени селянських господарств, що займаються додатково і несільськогосподарською діяльністю, сплачують вдвічі більший основний внесок, розмір якого сягає 838...850 злотих (майже 2,1 тис. грн.) [11].

В Італії фермери зобов'язані здійснювати соціальні виплати у фонд страхування з інвалідності та у фонд страхування у зв'язку із хворобою. Виробники сільськогосподарської продукції, у яких дохід складає менше 6 млн. лір за рік, звільнюються від сплати соціальних внесків. На них поширюється порядок отримання допомоги від держави, передбачений для всіх сільськогосподарських товаровиробників.

У США і Великій Британії фермери не мають пільг щодо соціальних виплат. Так, фермер (який не використовує найманих працівників) сплачує 15,3 % доходу в соціальні фонди. Причому, ці витрати розподіляються порівну між фермером-роботодавцем і найманим працівником (по 7,61 %) [8].

Суб'єкти сільськогосподарського виробництва та фермери в Хорватії звільнені від податку на дохід. Однак вони сплачують від 5 % до 10 %, залежно від рівня валового доходу у Фонд соціального страхування, кошти якого використовуються при втраті працездатності (для купівлі медикаментів), нещасному випадку на сільськогосподарських роботах, на випадок безробіття та при материнстві. У Пенсійний фонд хорватські фермери сплачують 10 % від обсягу доходу за поточний рік.

У Фінляндії для пенсійного забезпечення сільського населення використовують як кошти Фонду спеціального обов'язкового страхування фермерів, так і кошти державного бюджету. Разом з тим, існує спеціальне соціальне страхування фермерів для покриття витрат зумовлених втратою працездатності, нещасним випадком на сільськогосподарських роботах та материнством.

У багатьох європейських країнах для легалізації розмірів зарплати застосовують механізми взаємовигідної співпраці державних органів і роботодавців та формування партнерських відносин. В особливо складних випадках, коли виникають проблеми із сплатою податків та нестачею обігових коштів, державні податкові органи йдуть назустріч підприємствам – надають розстрочку із сплати податків, зменшують розмір пені (штрафів), яку потрібно виплатити підприємству. У випадку виникнення заборгованості з виплати податків, іноді застосовується реструктуризація заборгованості, якщо підприємство підтвердило, що його труднощі тимчасові та поправні.

Висновки

Провівши дослідження за вказаною тематикою, ми переконалися, що до сьогодні в Україні не вирішеними залишаються питання державного соціального страхування населення, зайнятого в особистих селянських господарствах. Нині більшість членів ОСГ не сплачують ЄСВ, що в майбутньому позбавить їх права на соціальний захист (одержання пенсії тощо). Тому вартий уваги досвід зарубіжних країн щодо справляння внеску на ці цілі.

Оцінюючи позитивні сторони зарубіжного досвіду щодо соціального захисту дрібних сільських товаровиробників у сільській місцевості, можна зробити наступні висновки:

- з метою створення сприятливих умов для розвитку фермерства та інших суб'єктів сільськогосподарського виробництва, а відтак запобігання тінізації їх діяльності, соціального захисту працюючих в них осіб, більшість держав економічно розвинених країн застосовують цілий комплекс інструментів, серед яких: виплати з бюджету, податкові пільги, страхові виплати, дотації, субсидії тощо;

- вважаємо що, позитивні елементи систем соціального захисту зарубіжних країн стосовно дрібних сільськогосподарських товаровиробників можуть бути враховані при розробці пропозицій щодо вдосконалення статусу зайнятості населення та соціального захисту членів та найманих працівників особистих селянських господарств в Україні.

- переконані, що для залучення членів ОСГ, які виробляють товарну продукцію до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, державі необхідно надавати їм певні пільги, використовуючи позитивний зарубіжний досвід.

З метою охоплення загальнодержавним соціальним страхуванням членів і найманих працівників особистих селянських господарств та посилення їх соціального захисту, пропонуємо:

- встановити менші, ніж передбачено чинним законодавством, ставки страхових внесків та поступове їх збільшення;

- здійснити компенсційні виплати з боку держави для малозабезпечених членів та найманих працівників особистих селянських господарств (50 % від суми соціального внеску платить держава, а 50 % - працівник), за умови офіційного оформлення ними своїх трудових відносин та залучення їх до системи загально-

обов'язкового державного соціального страхування, враховуючи позитивний досвід Польщі з цього питання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Про зайнятість населення: закон України // [прийнятий Верховною Радою України 5 липня 2012 року № 5067-VI: відповідає офіц. тексту: станом на 31 серпня 2018 р.] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/5067-17.
2. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: закон України [прийнятий Верховною Радою України 8 липня 2010 року: №:2464-VI: відповідає офіц. тексту: станом на 19 квітня 2018 р.] – Режим доступу: <https://zakon.help/law/2464-VI/edition19.04.2018>.
3. Про особисте селянське господарство: закон України [прийнятий Верховною Радою України 15 травня 2003 року: № 742-IV: відповідає офіц. тексту: станом на 12 лютого 2015 р.] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/742-15.
4. Про Державний бюджет України на 2018 рік: закон України [прийнятий Верховною Радою України 7 грудня 2017 року: №:2246-VIII: відповідає офіц. тексту: станом на 6 грудня 2018 р.] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2246-19.
5. Дослідження проблем зайнятості населення в особистих селянських господарствах та шляхи їх вирішення: звіт про НДР (заключ.) / НДІ праці і зайнятості населення; кер. Решитько Т.В.; виконав: Решитько Т. В. [та ін.]. – Київ, 2014. – 97 с. – № ДР 0114U003746.
6. Економічна активність населення України 2017: стат. зб. / Державна служба статистики України. – Київ, 2018. – 205 с.
7. Европейская модель социального обеспечения // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kurs.ido.tpu.ru/courses/ist>
8. Налогообложение сельского хозяйства в развитых странах // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.budgetrf.ru/Publications/Analysis/iet/an_iet_250902/an_iet_250902990.htm
9. Прокопа І. В. Інтеграція товарних селянських господарств у ринкову систему функціонування аграрного сектора: загальні засади та першочергові кроки // Економіка АПК. - 2013. - №10. - С. 16-23.
10. Решитько Т. В. Особливості зайнятості та доходів населення в особистих селянських господарствах // Наукові праці Кіровоградського Національного технічного університету. Економічні науки.– Кіровоград , 2014. – Вип. 25. – С. 78 – 84.
11. Сельское и продовольственное хозяйство в Польше в 2012 году / Министерство сельского хозяйства и развития села. – Варшава, 2013. – 135с.
12. Статистичний щорічник України за 2017 рік: стат. зб. / Державна служба статистики України. – Київ, 2018. – 535 с.

И. М. МЫЩЕНКО^{1*}, Т. В. РЕШИТЬКО^{2*}

^{1*} Д.э.н., профессор, заведующий каф. «Международные экономические отношения», Центральноукраинский национальный технический университет, просп. Университетский, 8, 25000, Кропивницкий, Украина, тел.(050) 607-54-59, эл. почта mignarodnaekonomika@gmail.com:

^{2*} К.э.н., доцент каф. «Международные экономические отношения», Центральноукраинский национальный технический университет, просп. Университетский, 8, 25000, Кропивницкий, Украина, тел.(050) 984-07-92, эл. почта reshetkotv1959@gmail.com

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПРИ РЕШЕНИИ ПРОБЛЕМ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ

Цель. Работа посвящена разработке предложений по законодательному и нормативному урегулированию вопросов социальной защиты лиц в личных крестьянских хозяйствах. **Методика.** Для достижения поставленной цели решены следующие основные задачи: исследованы основные причины, которые привели к возникновению личных крестьянских хозяйств; проанализированы основные тенденции их развития и трансформации; показаны особенности занятости и социальной защиты работающего в них населения; раскрыты проблемы, с которыми сталкиваются лица, работающие в ОСГ; указано на необходимость законодательного урегулирования статуса их занятости и совершенствования социальной защиты; изучен и проанализирован зарубежный опыт по социальной защите мелких сельскохозяйственных

товаропроизводителей; отмечена необходимость применения такого положительного опыта при разработке мероприятий по совершенствованию социальной защиты лиц, работающих в личных крестьянских хозяйствах Украины. **Результаты.** По результатам исследования подготовлены предложения по улучшению социальной защиты членов и наемных работников ОСГ. **Научная новизна.** Авторы предложили и обосновали предложения по улучшению социальной защиты членов и наемных работников ОСГ. **Практическая значимость.** Подготовленные предложения позволят урегулировать вопросы социальной защиты членов ОСГ, а главное - существенно увеличить поступления средств в Пенсионный фонд Украины.

Ключевые слова: социальная защита; личные крестьянские хозяйства; зарубежный опыт по социальному страхованию

I.M. MYTSENKO¹ *, T. V. RESHITKO²

¹ * Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of "International Economic Relations", Central Ukrainian National Technical University, prospekt Universytetskyi, 8, 25000, Kropyvnytskyi, Ukraine, tel. (050) 607-54-59, e. E-mail: mignarodnaekonomika@gmail.com:

² Ph.D., Associate Professor at the Department of "International Economic Relations", Central Ukrainian National Technical University, prospekt Universytetskyi, 8, 25000, Kropyvnytskyi, Ukraine, tel. (050) 984-07-92, E-mail: reshetkotv1959@gmail.com

FOREIGN EXPERIENCE IN SOVING PROBLEMS OF SOCIAL PROTECTION OF POPULATION

Objective. The work presents the development of suggestions for the legislative and regulatory regulation of issues of social protection of people at individual owner-operated farms. **Methods.** To achieve this goal, the following main tasks were solved: the main reasons that led to the emergence of private farms were investigated; the main trends of their development and transformation were analysed; the specific features of employment and social protection of the population working at the farms were shown; the problems faced by people working at the individual private farms were disclosed; the necessity of legislative regulation of their employment status and improvement of social protection was pointed out; foreign experience in social protection of small agricultural producers was studied and analyzed; the necessity of using such a positive experience in the development of measures to improve the social protection of people working at private farms of Ukraine was highlighted. **Findings.** According to the results of the study, suggestions were worked out for the improvement of the social protection of owners and employees of the individual private farms. **Scientific novelty.** The authors suggested and substantiated proposals for improving social protection of the owners and employees of the individual private farms. **Practical significance.** The prepared proposals will allow solving the problems of social protection of the owners of private farms, and most importantly significantly increasing the flow of funds to the Pension Fund of Ukraine.

Key words: social protection; private farms; international experience in social insurance

REFERENCES

1. Pro zaynyatist naseleennya: Zakon Ukrainy 2012, № 5067-VI (2018). Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/5067-17. (in Ukrainian)
2. Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahal noobov yazkove derzhavne sotsial ne strakhuvannya: Zakon Ukrainy 2010, №:2464-VI. Retrieved from <https://zakon.help/law/2464-VI/edition19.04.2018>. (in Ukrainian)
3. Pro osobyste selyanske hospodarstvo: Zakon Ukrainy 2003, № 742-IV. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/742-15. (in Ukrainian)
4. Pro Derzhavnyy byudzhet Ukrainy na 2018 rik: Zakon Ukrainy 2018, №:2246-VIII. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/2246-19. (in Ukrainian)
5. Reshytko, T. V. (2014) Doslidzhennya problem zaynyatosti naseleennya v osobystykh selyanskykh hospodarstvakh ta shlyakhy yikh vyrishennya (№ DR 0114U003746). Kyiv: NDI pratsi i zaynyatosti naseleennya (in Ukrainian)
6. Ekonomichna aktyvnist naseleennya Ukrainy 2017. (2018). – Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (in Ukrainian)

7. Evropejskaja model' sotsyal'nogo obespechenija. (2013). Retrieved from <http://kurs.ido.tpu.ru/courses/ist> (in Russian)
8. Nalogooblozhenye sel'skogo hozjajstva v razvytyh stranah. (2013). Retrieved from http://www.budgetrf.Ru/Publications/Analysis/iet/an_iet_250902/an_iet_250902990.htm (in Russian)
9. Prokopa, I. V. (2013). Integracija tovarnyh seljans'kyh gospodarstv u rynkovu systemu funkcionuvannja agrarnogo sektora: zagal'ni zasady ta pershochergovi kroky. *Economy AIC*, 10, 16-23. (in Ukrainian)
10. Reshyt'ko, T. V. (2014). Osoblyvosti zajnjatosti ta dohodiv naselennja v osobystyh seljans'kyh gospodarstvah. *Scientific works of the Kirovograd National Technical University*, 25, 78-84. (in Ukrainian)
11. Sel'skoe y prodovol'stvennoe hozjajstvo v Pol'she v 2012 godu. (2013). – Varshava: *Mynysterstvo sel'skogo hozjajstva y razvytyja sela*. (in Russian)
12. Statystychnyy shchorichnyk Ukrayiny za 2017 rik. (2018). – Kyjiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. (in Ukrainian)

Надійшла 07.11.2018 р.

Стаття рекомендована до друку д-ром екон. наук, проф. Шалімова Н.С., д-ром екон. наук, доц. Чімшитом С.І.